

D. G. Tendulkar. — Abdul Ghaffar Khan; faith is battle. Published for Gandhi Peace Foundation by Popular Prakashan, Bombay. XV + 550 Sa.

Bu kitabın yazarı D. G. Tendulkar, Mahatma Gandhi'nin 8 ciltlik büyük biyografisini kaleme almış olmakla, Hindistan'ın sınırlarını aşan bir ün kazanmıştır. Bu ünün başlıca nedeni, yazarın, on yıllık türlü çabaları sonunda, Mahatma'nın hayatını ve etkenliklerini, hiç bir önemli olayı atlamadan, ya da ihmal etmeden, üstelik canlı ve renkli bir üslupta, anlatmış olmasıdır. Aynı olumlu nitelikler, Abdul Ghaffar Khan'ın bu biyografisi için de söz konusudur. Hattâ Gandhi'nin savaş arkadaşı olan Abdul Ghaffar Khan'ın hayat ve çabalarını anlatan bu kitap için Gandhi biyografisinin 9. cildi de denmektedir.

Eserde söz konusu Pathan'lar kimlerdir? İran kökünden Paştu ya da Pakhtu denen lehçeyi konuşan ve güney – doğu Afganistan'da, Pakistan sınırı içinde Beluçistan'ın kuzeyinde ve Indus – ötesinde, Peşaver dolaylarında yaşayan kabilelere denmektedir. Pathan'lar İslâm ve Sünnî mezhebindedirler. Sert karakterli ve şiddetli cenkçi olan Pathan'ların barışta başlıca işleri tarımdır. Bunları niteliyen bir halleri de, silâhsız, yenilmiş düşmanlarını afv etmeleri ve düşmanlarına dahi olsa, konuksever davranmalarıdır. İşte bu kabilelerin manevî başı ve eserin kahramanı Ghaffar Khan, İngiliz egemenliğine karşı kendi kabilelerinin özgürlüğü ve dolayısıyla bütün Hindistan'ın özgürlüğü uğruna Mahatma ile yanyana barışçı araçlarla savaşmış ve son yıllarda, Asyanın özgürlük için verdiği savaşlarda beliren önderler arasında mümtaz bir yer kazanmıştır. Ghaffar Khan'ın yararlılığı ve nüfuzu o ölçüde büyük olmuştur ki, Gandhi ona "Tanrı'nın adamı" derdi.

Kitabın Girişi bize Pathan'lar üzerine hem toplu, hem ayrıntılı bilgi vermektedir. Sonra Ghaffar Khan'ın doğumu, ilk yılları (1895-1909), onun kendi kabileleri içinde ilk reform'culuğu (1910-1915), ilk hareketler ve Ghaffar Khan'ın ilk tutuklanması, İngilizlere baş-kaldıran Pathan'ların Hicret hareketi ele alınmaktadır. Bu arada Abdul Ghaffar'ın Afganistan'ın o zamanki mutsuz reformcu kiralı Amanullah Khan ile Amanullah'ın karakterini canlandıran ilginç bir konuşmasına tanıklık ediyoruz. Amanullah Afganistan'ın asıl dili olduğu öne sürülen Pakhtu'ca bilmiyordu. Abdul Ghaffar, asıl ana-dilini ve yurdunun asıl ulusal dilini bilmemesinden ötürü kiralı kınayınca, kiral bundan çok etkileniyor ve Pakhtu'cayı hemen öğreniyor.

O sıralarda Abdul Ghaffar, Hilâfet Hareketine katılmasından ötürü (1921-24) gene hapse atılmış ve 1924'te kurtulduktan sonra Hindu-Müslim Birliği için çalışmıştır.

Kitap bu arada Abdul Ghaffar'ın (çağının terimiyle) Filistin'e, Lübnan'a, Suriye'ye ve Irak'a yaptığı tetkik seyahatini anlatmakta ve demektedir ki : İslâm ülkelerinde yapmış olduğu "tour", çevrede meydana gelen büyük olaylara onun gözlerini açmıştır. Şimdi görüyor ki "Panislâmizm" fikrinin yerini sağlam bir milliyetçilik almaktadır. Hilâfet rejimi Türkiye'de ortadan kaldırılmış ve Kemal Ata-

türk'ün ilerici önderliğinde dinamik bir cumhuriyet gelişmekte; Mısır'ın, İran'ın, Hicaz'ın başlarında milliyetçi liderler bulunmaktadır.

Ufkunun böylece genişlemesi, Abdul Ghaffar Khan'ın kişiliğinde iki önemli sonuç sağlamıştır. 1) O zamana kadar en iyilerinden, en prestijlilerinden biri olmasına rağmen, gene de lokal bir şef olan Ghaffar, ulusal liderliğe yükseliyor. 2) Bu zamana kadar sıkı sıkıya doğma'ya bağlı bir müslim olan Ghaffar, şimdi dini şu üç sözcükte topluyor : *âmdl, yaktn, muhabbat* (doğru davranış, inanç, sevgi). Yani dar anlamda İslâmlıktan çıkıp, insanlığa sevgi ile dolu, geniş ufuklu bir türlü "theisme"ye yöneliyor.

Bundan sonra artık Abdul Ghaffar Khan'ın bütün Hindistan'ın kurtuluş savaşında yaşadığı destan, türlü kişiliklerle çok somut ve canlı konuşmaları, dikkati çeken "anecdote" ları kapsıyan, çok renkli bir dilde anlatılmaktadır. Bu yaşanmış öykünün türlü aşamalarından bazıları şunlardır : Özgürlük çağırısı (1928-31); Peygamberlerin eseri (1931); Uyarıcı işaretler (1931); Devlet tutuklusu (1932-4); Mahkemede (1934) vb. Tâ ki Hindistan, onun da büyük faaliyeti sayesinde (1941-45) Commonwealth içinde bağımsızlığa kavuşsun, ayrıca Pakistan Devleti kurulsun.

Fakat bununla Abdul Ghaffar Khan için yani etkinlikler, yeni savaşlar, yeni çileler başlamıştır; çünkü Pathan'lar Pakistan'da en önemli etnik elemanlardan birini meydana getirmektedirler. O, Pathan'lar için Pakistan'ın içinde kendi özel işlerinde kanunen otonomluk istiyordu; bu yoldaki çabalarından ötürü 1948'den 54'e kadar hapse tutuldu.

Böylece Pathan'ların şimdiedek çıkarmış oldukları tek büyük şefin, Hindistan'ın bu müslim kurtarıcısının, İslâmlığı insanlık olarak anlayan bu geniş ufuklu barışçı kahramanın hayat öyküsü hemen bütün ayrıntularıyla anlatılmış oluyor.

Kitabın başında ve sonunda Peşaver bölgesinin birer haritası, ayrıca biri başta Abdul Ghaffar Khan'ın renkli portresi olmak üzere, 25 foto bulunmaktadır.

N. H.